

Euphrasia tanulmányok. II.

Ujabb adatok az *Euphrasia tenuis* (Brenner) Wettst. Magas TÁTRA-i előfordulásához*

Írta: GYÖRFFYNÉ szül. GREISIGER IRMA (Szegéd).

Mikor 1932 őszén az *Euphrasia tenuis* első lelőhelyeit közöltem a MAGAS TÁTRÁból, említettem, hogy valószínűleg nő még sok más, eddig fel nem fedezett helyen.

Feltevésemet az 1936. évi nyári gyűjtésem megerősíti, mert vele az eddig ismert 7 lelőhely 10-re emelkedett.

Ez év nyarán a következő, eddig ismeretlen termőhelyeken gyűjtöttem:

VII. 11.-én FELSŐ HÁGI és TÁTRA SZÉPLAK közt, a turista útról az OSZTERVÁRA vezető úton (a RAUSCHBACH mentén) felfelé haladva a nyíltabb helyeken feltűnnek az első, szép világoslila nagy virágairól azonnal felismerhető *E. tenuis*-ok, teljesen olyan környezetben, mint a ROXER LEGER és turista út közti szakaszon, úgy hogy az ember önkénytelenül is szétnéz, keresve azt a rétet, ahonnan ezen előhírnökök elindultak. Néhány méterrel feljebb (kb. 1200 m) rá is bukkanok egy dúsfüvű kis tisztásra, melynek felső szélén nagy foltokban tiszta typicus *E. tenuis* telepeket találtam, a fű magassága szerint \pm nyurga, hosszú internodiumokkal, a jellemző üstükösen tömörült virágzattal bíró példányokból, melyek a rétet közepét borító, a ROXER LEGERrel teljesen azonos társnövényei közé is hatolnak, ahol a fényért való küzdelmükben még jobban megnyúltak, egyúttal mirígyeik is kisebbedtek és gyérültek, egyes példányokon alig található 1—2 drb.

* Bemutatva az Egyetem Barátai Egyesülete Természettudományi szakosztálya 1936. nov. 11.-i (184.) szakülésén.

Ez a körülmény vetette fel az *Euphrasiákkal* foglalkozó botanikusok körében azt a kérdést, hogy létezhetik-e ú. n. „mirígyes“ *Euphrasia* mirígy nélkül is és viszont, hogy fordulhat-e elő és lehet-e: mirígytelen néhány miríggel felruházva? E kérdés talán lemosolyogni valónak tűnik fel, de csak annak, aki sohasem foglalkozott Euphrasiákkal, mert tapasztalásból tudom, hogy aki bajlódott a meghatározásukkal, előbb-utóbb ott áll ama nagy kérdőjel előtt, melyre még JÖRGENSEN¹ is bevallja, nem oly könnyű felelni, hogy pld. az *E. stricta* és *E. brevipila* vajjon nem egy és ugyanazon fajnak mirígy nélküli, illetve mirígyes alakja-e? Ezt vallja pld. TOWNSEND, a neves angol Euphrasia ismerő s részben helyesnek tartja JÖRGENSEN is.

De kellő gyakorlat után, okvetlenül meggyőződik az ember arról, hogy nem egyedül a mirígyek jelenléte különbözteti meg az említett, vagy analog fajokat egymástól, hanem más tulajdonságok is, melyek egyenként jelentéktelennek látszanak ugyan, de egyesítve eme apró bélyegeket, helyét megálló összjelleget kölcsönöznek a WETTSTEIN féle speciesekeknek.

E lelőhely példányai is azt bizonyítják, hogy a mirígyek ritkulását egyedül a gyér fény okozza. Ellenben nem oly szigorú characteristicumnak vehető, legalább is a MAGAS TÁTRA Euphrasiáira vonatkozólag, ama WETTSTEIN említette tulajdonság, hogy az aestivalis alakok — ellentétben az autumnálisokkal — nem, avagy csak közép felett elágazók.

E diagnosist különösen a második új lelőhelyen gyűjtött *E. tenuis*ok cáfolják meg. Ugyanis itt: FELSŐ HÁGI előtt (TÁTRA SZÉPLAK felé) a túrista út 22.6 km jelzőkő környékén az úttest szélén, mint első telepes jelenik meg ugyancsak az *Euphrasia tenuis* méterhosszú szép tiszta foltokat alkotva, felváltva *E. stricta* Host. és *Trifolium repens* L. foltokkal, kevés más kísérő-növényvel és bár itt a speciest a legkisebbtől a legnagyobb alakok képviselik, legtöbbször a nyílt, napos és aránylag száraz termőhelynek megfelelően erőteljes, elágazó, még pedig ugyancsak sok a már aljától fogva elágazó. Internodiumaik sokszor oly rövidek, hogy a széles bracteák egymást fedik.

¹ JÖRGENSEN: Die Euphrasia Arten Norwegens. — Kristiania 1919. p: 191.

JÖRGENSEN ezen robustus alakokat *fo. opima*-nak nevezte el.

Mirigy is jóval bővebben van, mint az előbbi lelőhelybelieken.

Ugyancsak *fo. opima*-hoz tartoznak a kissé távolabbi, vilamossín mentén elterülő füves, vadvirágos kis tisztáson lelhető *Euphrasiák* is.

E kétféle helyről gyűjtött *E. tenuis*-ok igazolják JÖRGENSEN ama megállapítását,² hogy a termőhely physikai minemősége nagy szerepet játszik a „variatio“ kialakulásánál s ez újbóli bizonyosság amellet, hogy a MAGAS TÁTRA Euphrasiái és az itt előforduló variatiók kialakulása sokkal inkább megegyeznek a skandináv — egyáltalán északi flóraidékbeli — Euphrasiákkal, mint az Alpokéval.

A 3. új lelőhely a MAGAS TÁTRA északi oldalán a PODSPADY mellett (JAVORINA felé) folyó GOLIASOWSKI patak kavicsos partja, hol *E. Rostkoviana*, *stricta* és *brevipila*-val együtt gyűjtöttem 1936. VII. 31.-én. Az előrehaladt évszak miatt már csak elvirító félben levő példányokat és átmeneti alakokat a *brevipilához* találtam.

Az *E. tenuis* eddigi lelőhelyei után ítélve egészen bizonyos, hogy előfordul a MAGAS TÁTRA minden völgyében, csak virágzása elején (jún. második fele) kellene utána járni, mert később a gyorsan növvő kísérő növények elnyomják, s főleg meleg, száraz tavasz után igen rövid éltű e növény, azért is került el eddigelé a botanikusok figyelmét.

² JÖRGENSEN l. c. p. 191.

Euphrasia Studien II.

Neue Standorte der *Euphrasia tenuis* (Brenner) Wettst. in der Hohen Tatra*

Von: Frau IRMA GYÖRFFY geb. GREISIGER (Szeged).

Im Sommer des Jahres 1936 sammelte ich *E. tenuis* an folgenden, bisher unbekanntenen Standorten:

1. Zwischen WESTERHEIM und HOCHHAGI, auf einem, vom Turistenweg zur OSZTERVA führenden Waldweg und einer daneben liegenden kleinen Wiese (am 11. 1936. massenhaft), u. zw. typische Exemplare, mit langen Internodien, besonders wo sie zwischen den hohen Begleitpflanzen einen grösseren Kampf ums Licht ausfechten müssen. An solchen langgestreckten Individuen finden wir kürzere und viel weniger Stieldrüsen, manchmal blos nur hie und da einige.

Dieser Umstand konnte bei den, sich mit *Euphrasien* befassenden Botanikern Anlass zur Frage geben, ob drüsige *Euphrasia*-Arten auch ohne Stieldrüsen vorkommen können?¹

Meine diesjährigen Beobachtungen führten wiederholt zu der Überzeugung, dass diese, von R. v. WETTSTEIN als selbstständige Arten beschriebenen *Euphrasia*-Paare (wie z. B. *E. stricta* und *brevipila*) wenigstens bei den *Euphrasien* der Hohen Tatra — mit Recht als solche zu betrachten sind, da sie nicht nur das Vorhandensein oder Fehlen der Stieldrüsen von einander unterscheidet, sondern noch so manche, für sich allein unscheinbare, Merkmale verleihen insgesamt den Arten WETTSTEIN's einen typischen Character.

Die Verminderung der Stieldrüsen verursacht hier nur die schwache Beleuchtung. Hingegen kann man bei den *Euphrasien* der HOHEN TATRA für die *aestivalen* Formen nicht als ausschlaggebenden Charakterzug betrachten, dass diese — im Ge-

* Vorgelegt an der am 11. Nov. 1936. gehaltenen (184-ten) Fachsitzung der Naturwissenschaftlichen Section von Sodalitas Amicorum universitatis Szeged.

¹ JÖRGENSEN l. c. p. 191.

gensatz zu den *autumnalen* — „nicht oder nur über der Mitte“ verzweigt² sind.

Dies beweisen besonders die am 2-ten Standorte, unweit HOCH HAGI, (gegen WESTERHEIM) am Rande des Turistenweges (am 11. VII.) gesammelten *E. tenuis*, welche hier, als erste Ansiedler meterlange reine Bestände bildend, dem sonnigen, verhältnissmässig trockenen Standorte entsprechend dicht drüsig und beinahe alle verzweigt sind. u. zw. die meisten unter der Mitte des Stengels, sehr viele schon vom Grunde aus; sie entsprechen einigermaßen JÖRGENSENS *fo, opima*.

Die an obigen zwei verschiedenen Stellen wachsenden Exemplare bestätigen auch seine Worte.³ „Für die Variation scheint die physikalische Beschaffenheit des Standortes eine grosse Rolle zu spielen“, und sind ein wiederholter Beweis dafür, dass die Euphrasia Flora der Hohen Tatra viel gemeinsames mit der Skandinaviens aufweist.

Ein 3. neuer Standort ist an der Nordseite der HOHEN TATRA bei PODSPADY (*gegen JAVORINA*) am Ufer des Baches GOLIASOVSKI, wo ich am 31. VII. 1936. einige bereits verblühende Exemplare, samt Übergangsformen zu *E. brevipila* sammelte.

² WETTSTEIN l. c. p.

³ JÖRGENSEN l. c. p. 191.